

Le Siècle des Lumières

Διαφωτισμός

Δεμοιράκου Μαρία

18^{ος} αιώνας

▶ Ορθολογισμός

- ❖ Προβάδισμα στην κριτική σκέψη

▶ Φιλελευθερισμός

- ❖ Φυσικά δικαιώματα
- ❖ Ατομικές ελευθερίες
- ❖ προτείνονται βαθιές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές

Διαφωτισμός

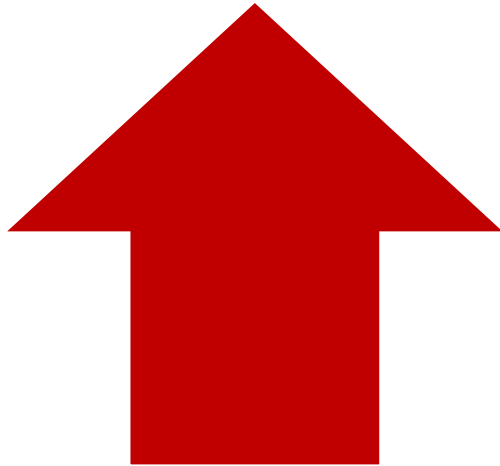
Πολιτικές εξελίξεις – γεγονότα

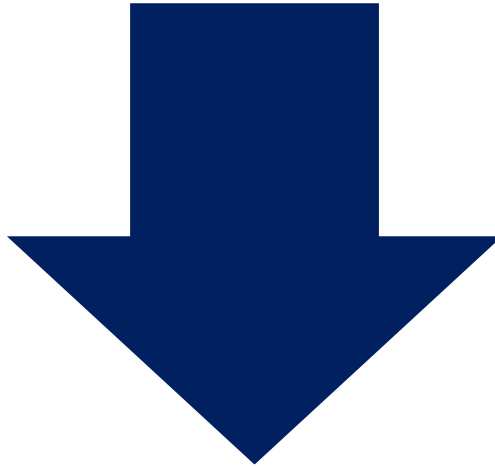
- ▶ Μεγάλα επαναστατικά κινήματα σε Ευρώπη και Αμερική
- ▶ Αμερικανική Ανεξαρτησία
- ▶ Γαλλική Επανάσταση
- ▶ Τέλος Λατινοκρατίας
- ▶ Φάση παρακμής για την οθωμανική Αυτοκρατορία
- ▶ Ανατολικό Ζήτημα

► Τέλη 17 ου αιώνα

Δυτική Ευρώπη σε
ταχύτατους ρυθμούς
ανάπτυξης

χώρες της Κεντρικής και της
Βόρειας Ευρώπης παραμένουν
στο περιθώριο

Αγγλία · η μεγαλύτερη εμπορική και ναυτική δύναμη στον κόσμο

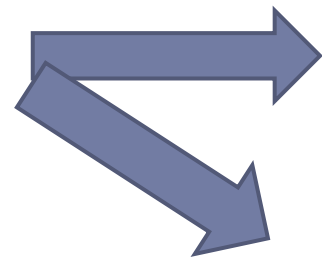
- ▶ Η αστική τάξη κατορθώνει να επικρατήσει στην πολιτική σκηνή
- ▶ Συνταγματική μοναρχία και κοινοβουλευτισμός
- ▶ Ένδοξη Επανάσταση 1688
- ▶ Πόλος έλξης για φιλελεύθερους ή όσους απεχθάνονται απολυταρχία

Γαλλία·παρατεταμένη κρίση

- ▶ Η απόλυτη μοναρχία αποτελεί τροχοπέδη στη δραστηριότητα και στις επιδιώξεις της αστικής τάξης

- ▶ Αστική τάξη

θέτει υπό αμφισβήτηση την
πολιτική και
κοινωνική δομή του κράτους

επιδιώκει γενικότερες
αλλαγές

- ▶ Τέλη 18^{ου} αιώνα

Ο μοναρχικός θεσμός σε κρίση 1789

Διαφωτισμός ή Αιώνας των Φώτων 1688-1789

Ιδεολογικό κίνημα που χαρακτηρίζεται από

την τάση για πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές

την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της επιστήμης

την πίστη στην πρόοδο του ανθρώπου

β. Οι ιδέες και οι φορείς τους

- ▶ Βολταίρος (1694-1778)
- ▶ Τζόν Λοκ
- ▶ Μοντεσκιέ
- ▶ Ρουσσό
- ▶ Μπεκαρία
- ▶ Ντιντερό
- ▶ Ρήγας Βελεστινλής
- ▶ Αδαμάντιος Κοραής

Από το Δοκίμιο για την ανεκτικότητα (1763) του Βολταίρου

Δε μας έδωσες καρδιά για να μισούμε ο
ένας τον άλλο και χέρια για να
αλληλοσφαζόμαστε, θεέ όλων των όντων,
όλης της οικουμένης και όλων των εποχών.
Μακάρι οι άνθρωποι να μπορούσαν να
θυμηθούν ότι είναι αδέλφια!

Από το Φιλοσοφικό Λεξικό του Βολταίρου, μετ. Δ.Ο. Θοιβιδόπουλου.

Άμυαλοι, που δε μπορέσατε να λατρεύετε αγνά το Θεό που σας έπλασε. Ούτε ποτέ σας, άμοιροι, ωφεληθήκατε από το παράδειγμα που σας έδωσαν οι απόγονοι του Νώε, οι Κινέζοι λόγιοι, οι Πέρσες ζωροαστρικοί και τόσοι άλλοι σοφοί. Θηρία που τρέφεστε με προλήψεις, όπως ο κόρακας τρέφεται με ψοφίμια!

Αυτή η φρικτή διχόνοια, που κρατάει εδώ και αιώνες, μας διδάσκει με πολύ πειστικό τρόπο ότι έχουμε χρέος αμοιβαίο να παραβλέπουμε ο ένας τα λάθη του άλλου. Το μεγαλύτερο κακό της ανθρωπότητας είναι η διχόνοια, κι' ένα μόνο βάλσαμο υπάρχει, η αμοιβαία ανοχή.

Από τις Φιλοσοφικές Επιστολές (1734) του Βολταίρου.

Η Αγγλία είναι η χώρα των δογμάτων.
Ένας Άγγλος, ως ελεύθερος άνθρωπος,
πηγαίνει στον ουρανό από όποιο δρόμο
θέλει. Αν υπήρχε στη χώρα αυτή μια
θρησκεία, τότε θα υπήρχε ο φόβος του
δεσποτισμού, Αν υπήρχαν δύο, θα
κινδύνευαν να αλληλοεξοντωθούν. Αλλά
υπάρχουν τριάντα και ζουν όλες ειρηνικά
και ευτυχείς.

Από το Πνεύμα των Νόμων (1748) του Μοντεσκιέ.

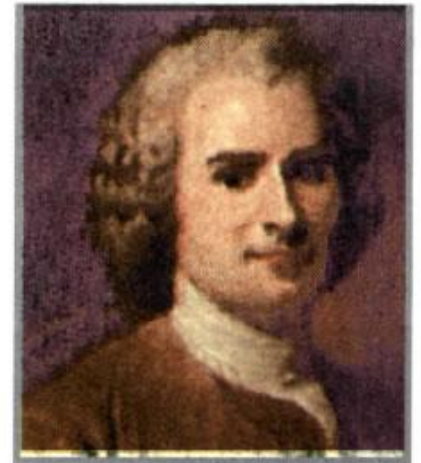
Υπάρχουν σε κάθε κράτος τρία είδη εξουσίας: η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική. Αν η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία είναι συγκεντρωμένες στο ίδιο ή στα ίδια πρόσωπα, δεν υπάρχει ελευθερία. Καραδοκεί ο κίνδυνος μήπως ο μονάρχης ή το κοινοβούλιο θεσπίσει νόμους τυραννικούς και τους εφαρμόσει. Στους Τούρκους, όπου και οι τρεις εξουσίες είναι συγκεντρωμένες στο σουλτάνο, επικρατεί ένας φρικαλέος δεσποτισμός.

Από το Κοινωνικό Συμβόλαιο (1762) του Ρουσσό.

Μόνο η γενική βούληση μπορεί να ασκεί τις εξουσίες του κράτους. Ο λαός οφείλει να είναι ο δημιουργός των νόμων στους οποίους υπακούει. Η νομοθετική εξουσία ανήκει στο λαό, και δεν μπορεί να ανήκει σε κανέναν άλλο παρά μόνον σ' αυτόν.

Βολταίρος

- Ανεξιθρησκία
- Πνευματική ανεκτικότητα

Τζον Λοκ

- Κοινωνικό Συμβόλαιο
- Δικαίωμα λαού για αντίσταση κι επανάσταση
- Πρόδρομος Διαφωτισμού

Μοντεσκιέ

- Διάκριση εξουσιών
- Αποτροπή κινδύνου αυταρχικής διακυβέρνησης
- Πνεύμα των Νόμων

Ζαν Ζακ Ρουσσό·η πολιτική θεωρία του

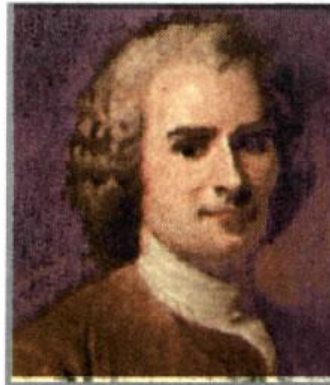
- ▶ Κοινωνικό Συμβόλαιο
  - ▶ Κυρίαρχη μόνο η γενική βούληση την οποία εκφράζει και υπηρετεί η εκάστοτε κυβέρνηση
  - ▶ Δημοκρατικό πολίτευμα
  - ▶ Σεβασμός νόμων
  - ▶ απαιτεί μια ριζική αναμόρφωση της κοινωνίας
  - ▶ Για να ξεπεραστεί η κοινωνική ανισότητα να επιστρέψουν οι άνθρωποι σε μια ενδιάμεση κοινωνία μεταξύ της φυσικής και της σύγχρονης του
  - ▶ αναγκαία προϋπόθεση θεωρήθηκε η παιδεία του λαού
-

Πραγματεία για την καταγωγή και τα βάθρα της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων (1755) του Ρουσσό.

Ένας λαός ελεύθερος υπακούει, αλλά δεν υπηρετεί. Έχει αρχηγούς και όχι αφεντικά. Υπακούει στους νόμους και μόνον σ' αυτούς. Και δεν είναι παρά μόνον με τη δύναμη των νόμων που δεν υπακούει στους ανθρώπους.

Ζαν Ζακ Ρουσσό· η παιδαγωγική θεωρία του

- ▶ Σεβασμός στην προσωπικότητα του μαθητή
- ▶ Φυσική διδασκαλία , πρωταρχική μέθοδος παιδαγωγικής

Jan Steen Village school
1670

- ▶ Αν βοηθήσετε το μαθητή σας να μάθει να παρατηρεί τα φυσικά φαινόμενα, θα του αναπτύξετε γρήγορα την περιέργεια. Αλλά για να τροφοδοτήσετε την περιέργειά του δεν πρέπει να βιάζεστε να την ικανοποιήσετε. Τοποθετήστε τον μπροστά στα προβλήματα και αφήστε τον μόνο του να τα λύσει. Η γνώση του δεν πρέπει να προέρχεται από τη δική σας διδασκαλία αλλά από τη δική του κατανόηση. Δεν πρέπει να μαθαίνει τη γνώση, αλλά να την ανακαλύπτει. Εάν στο μυαλό του μαθητή η λογική αντικατασταθεί με το κύρος του δασκάλου, τότε ο μαθητής θα πάψει να σκέπτεται και θα γίνει φορέας της αντίληψης των άλλων.

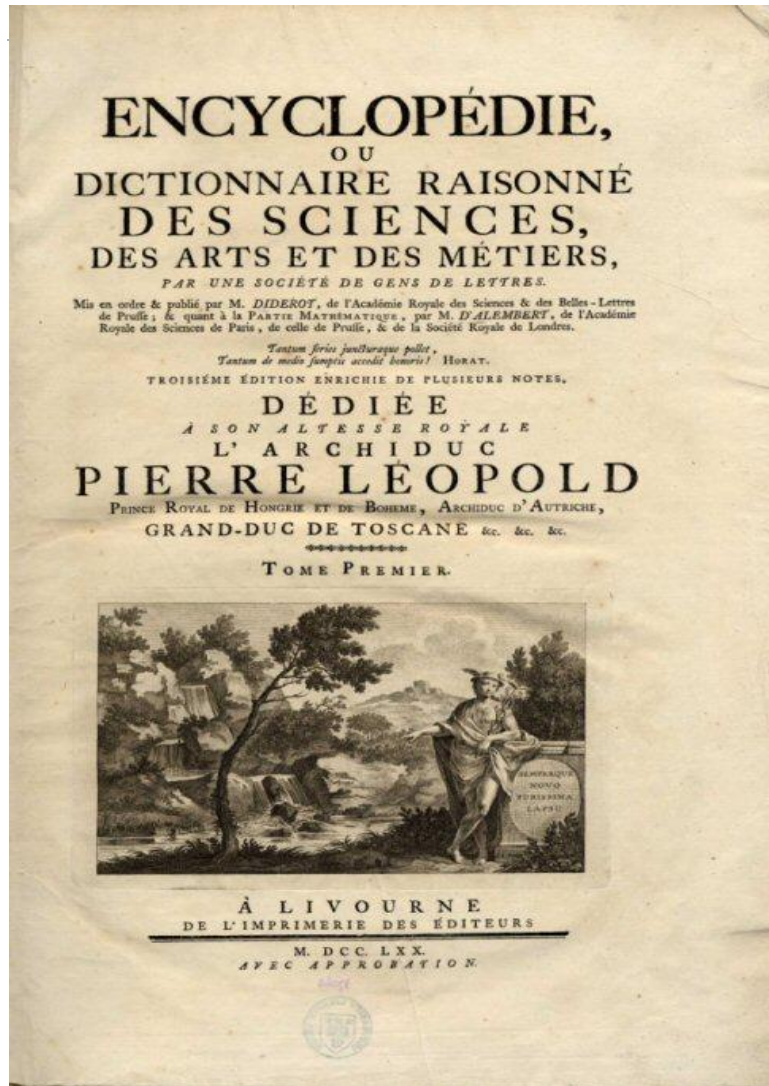
Δικαιοσύνη

- ▶ **Τσέζαρε Μπεκαρία, (1738-1794)**
- ▶ Περί Εγκλημάτων και Ποινών
- ▶ εξανθρωπισμός δικαιοσύνης
- ▶ Προστασία αξιοπρέπειας του ανθρώπου
- ▶ Κατάργηση της δουλείας

▶ Albrecht Dürer Allegory of Justice 1498

γ. Η διάδοση των ιδεών τον Διαφωτισμού

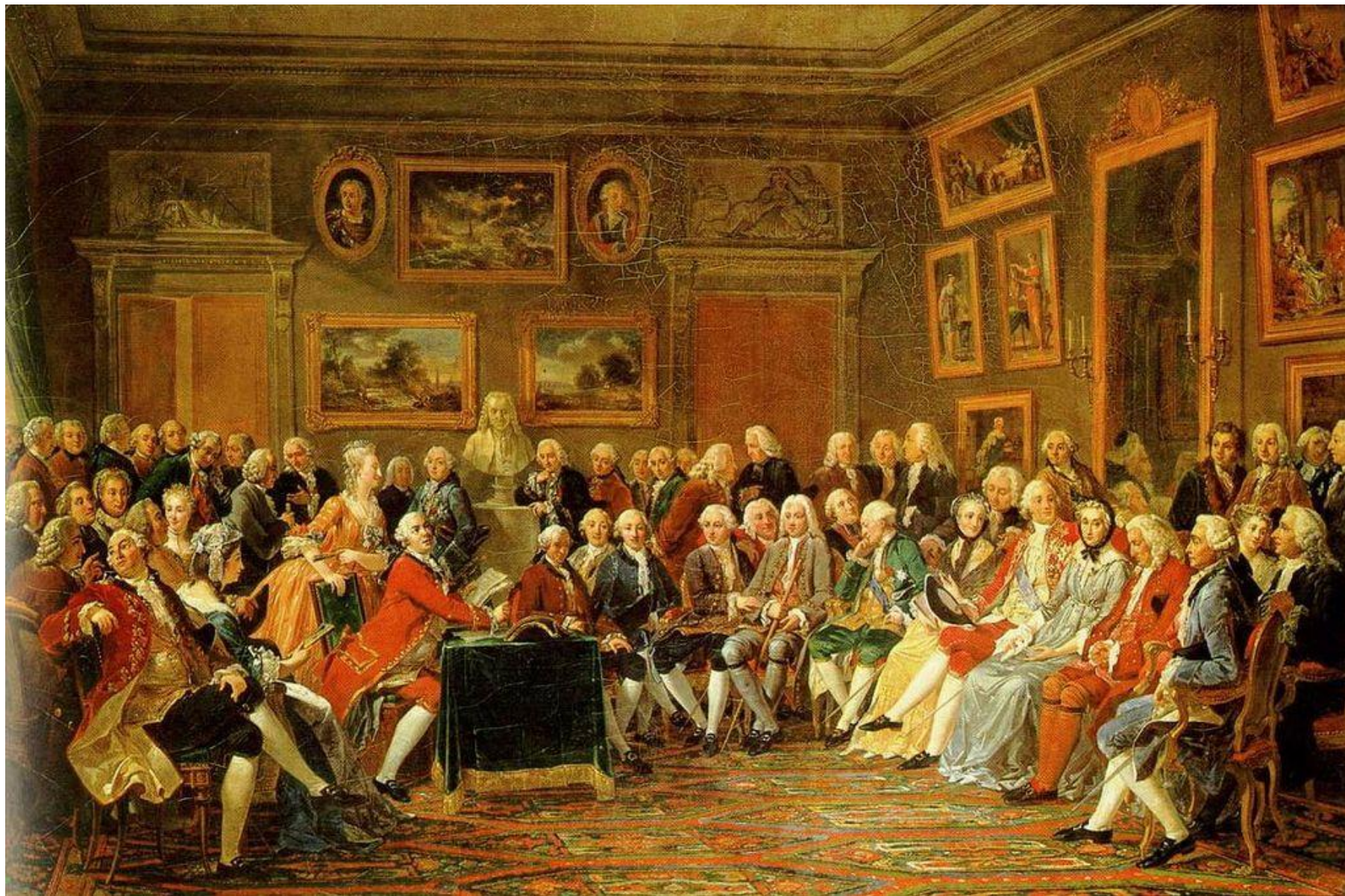
Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers

Φορείς και κέντρα διάδοσης

- ▶ Οι εφημερίδες,
  - ▶ τα βιβλία
  - ▶ η *Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια*
  - ▶ οι κοινωνικές συγκεντρώσεις σε σαλόνια ή σε άλλους χώρους
  - ▶ οι επιστημονικές ακαδημίες
  - ▶ οι λέσχες και
  - ▶ οι μυστικές ενώσεις
  - ▶ Ταξίδια των διαφωτιστών στο εξωτερικό
  - ▶ μετασχηματισμός του λεξιλογίου
  - ▶ Η διαφοροποίηση της σημασίας ορισμένων λέξεων
-

► Συγκέντρωση στο σαλόνι της Μαντάμ Ζοφρέν, Gabriel Lemonnier

Νέο λεξιλόγιο 18^{ου} αιώνα· αποφασιστική συμβολή των λεξικών

Ο σώφρων κάνει καλό στον εαυτό του, ο ενάρετος κάνει καλό στους άλλους. || Βολταίρος

Συστηματικό Λεξικό των Επιστημών, των Τεχνών και των Επαγγελμάτων

- ▶ εκδόθηκε (1751-1772)
- ▶ με επικεφαλής τον Ντιντερό

▶ Le frontispice de l'*Encyclopédie* de Diderot et d'Alembert , γκραβούρα

Οι επιδράσεις του Διαφωτισμού

- ▶ Διαμορφώθηκε το πνευματικό υπόβαθρο για ριζικές **αλλαγές**
  - ▶ δρομολογήθηκαν ραγδαίες **εξελίξεις** στην Ευρώπη και την Αμερική
  - ▶ **βελτίωση** της ζωής του ανθρώπου
  - ▶ **διεύρυνση** της **εκπαίδευσης**
  - ▶ **υποχώρηση** του **θρησκευτικού φανατισμού**
  - ▶ ενίσχυση του αιτήματος για **ισότητα** μεταξύ των ανθρώπων και για **κατάργηση** της **δουλείας**.
  - ▶ Αποφασιστική ήταν η **επίδραση** των ιδεών αυτών σε κρίσιμες στιγμές της παγκόσμιας Ιστορίας κυρίως στις δυο μεγάλες **επαναστάσεις** , την Αμερικανική και την Γαλλική
-

Η απήχηση στον ελλαδικό χώρο και στη Βαλκανική

- ▶ **Νεοελληνικός Διαφωτισμός 1750-1821** , κίνημα αντίστοιχο του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού
  - ▶ έντονη πνευματική δραστηριότητα
  - ▶ Διατυπώθηκαν θεμελιώδεις ιδέες (όπως ελευθερία, δικαιοσύνη, ανεξιθρησκία, αρετή, επιστήμη) με αντικειμενικό σκοπό το φωτισμό των υπόδουλων Ελλήνων
  - ▶ ιδρύθηκαν σχολεία
  - ▶ εκδόθηκαν βιβλία
  - ▶ μελετήθηκαν οι θετικές επιστήμες
  - ▶ επιδιώχθηκε η σύνδεση με την αρχαιότητα.
-

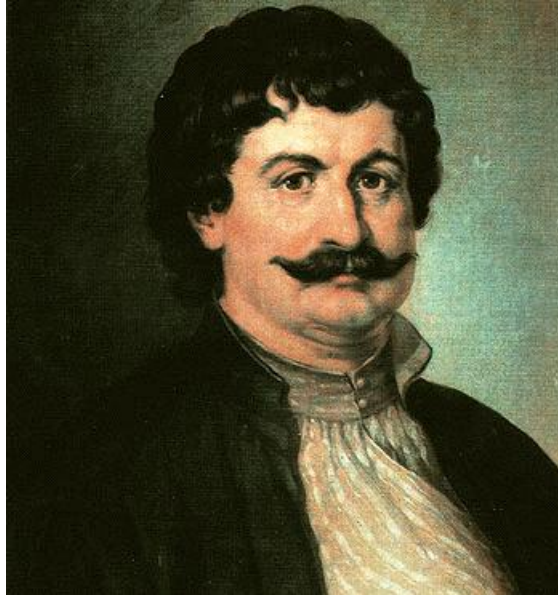

Σημαντικοί εκπρόσωποι

Ευγένιος Βούλγαρης

Ρήγας Βελεστινλής

Αδαμάντιος Κοραής

Ρήγας Βελεστινλής

- ▶ **Φυσικής Απάνθισμα** επιχειρεί να εμφυσήσει στους συμπατριώτες του την ορθολογική σκέψη μέσω των φυσικών επιστημών.
- ▶ **Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος** δείχνει παραστατικά την έκταση και την ακτινοβολία του Ελληνισμού
- ▶ **Νέα Πολιτική Διοικήσεις** [Θούριος]
- ▶ Οραματιζόταν κοινή εξέγερση όλων των βαλκανικών λαών εναντίον του δυνάστη και την ίδρυση μιας παμβαλκανικής **Ελληνικής Δημοκρατίας**.
- ▶ Εκτελέστηκε από τις αυστριακές αρχές στο Βελιγράδι στις 24 Ιουνίου 1798.

Αδαμάντιος Κοραής

- Λατρεύω την ελευθερίαν, αλλά θα ήθελα να την βρίσκω θρονιασμένη ανάμεσα στη δικαιοσύνη και τον ανθρωπισμό
- Ελευθερία χωρίς δικαιοσύνη είναι καθαρά ληστεία
- Μήτε τύραννοι των χυδαίων, ούτε δούλοι της χυδαιότητας αυτών
- Μακριά από την Σκύλλαν της απιστίας και την Χάρυβδιν της δεισιδαιμονίας

Αδαμάντιος Κοραής

- ▶ Υπέρμαχος της εξέλιξης και της προόδου
- ▶ Απορρίπτει όμως τις επαναστατικές ακρότητες
- ▶ Στις γλωσσικές, πολιτικές και κοινωνικές ιδέες ακολουθεί τη **μέση οδό**
- ▶ **Αδελφική Διδασκαλία** (1798) δριμύτατο κατηγορητήριο ενάντια στους εθελόδουλους και τους συντηρητικούς
- ▶ Υποστηρίζει τη **μετακένωση**, τη μετάδοση των ευρωπαϊκών αξιών και της παιδείας στους Έλληνες
- ▶ Αφοσιώνεται στην έκδοση αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων